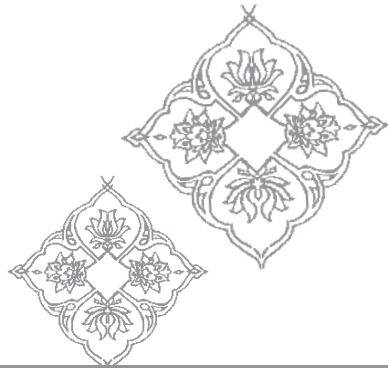

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلم
(راهنمای تدریس)

فارسی

پایه اول (هفتم)
دوره اول متوسطه

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : کتاب معلم فارسی دوره اول متوسطه (هفتم) - ۷۵

مؤلفان : فریدون اکبری نیلدره، حسین قاسم پورمقدم، معصومه نجفی بازکی، علیرضا چنگیزی و زهرا سلطانی مطلق

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سیداحمد حسینی

صفحه‌آرا : سمیه قنبری

حروفچین : سیده‌فاطمه محسنی، سیده‌فاطمه طباطبایی

مصحح : علی نجمی، سیف‌الله بیک محمد دلیوند

امورآماده‌سازی خبر : اعظم هاشمی

امور فنی رایانه‌ای : سیده‌شیراز شیخ‌الاسلامی، احمدرضا امینی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران - تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (دارو بخش)

تلفن : ۵-۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۱۳۹-۳۷۵۱۵

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ اول ۱۳۹۲

حق چاپ محفوظ است.

فهرست مطالب

سخنی با دبیران

بخش اول: کلیات

- مقدمه ۱
- فلسفه وجودی، ماهیت و ساختار ماده درسی ۲
- نیازها و ضرورت‌های طراحی برنامه ۲
- رویکردهای حاکم بر برنامه درسی فارسی متوسطه اول ۳
- اصول حاکم بر برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی دوره متوسطه اول ۶
- ارتباط این برنامه با برنامه درسی فارسی ابتدایی ۱۲
- اهداف برنامه درسی آموزش زبان و ادبیات فارسی دوره اول متوسطه ۱۴
- ساختار کتاب‌های فارسی دوره متوسطه اول ۲۰
- مفاهیم و موضوعات زبانی و ادبی ۴۵
- روش‌های آموزش و اصول یاددهی - یادگیری در برنامه درسی فارسی ۵۰
- روش‌های متنوع خواندن ۵۴
- عوامل مورد توجه در یادگیری ۶۲
- الگوی تدریس چیست؟ ۶۴
- الگوی پیش‌سازمان‌دهنده ۶۵
- الگوی حل مسئله ۶۷
- مهارت ارزشیابی ۶۷
- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی ۷۲

بخش دوم: بررسی درس‌ها

- فصل اول: زیبایی آفرینش ۸۰
- ستایش ۸۱
- درس ۱: زنگ آفرینش ۸۳
- درس ۲: چشمه معرفت ۸۹
- فصل دوم: شکفتن ۹۶
- درس ۳: نسل آینده‌ساز ۹۶
- درس ۴: با بهاری که می‌رسد از راه ۱۰۷
- فصل سوم: اخلاق و زندگی ۱۱۰
- درس ۵: قلب کوچکم را به چه کسی بدهم؟ ۱۱۰
- درس ۶: علم زندگانی ۱۲۱
- درس ۷: زندگی همین لحظه‌هاست ۱۲۷
- فصل چهارم: نام‌ها و یادها ۱۳۳
- درس ۸: نصیحت امام (ره) ۱۳۳
- درس ۹: کلاس ادبیات، مرواریدی در صدف، زندگی حسایی و فرزند انقلاب ۱۳۸
- درس ۱۰: عهد و پیمان، عشق به مردم، رفتار بهستی و گرمای محبت ۱۴۸
- فصل پنجم: اسلام و انقلاب اسلامی ۱۵۴
- درس ۱۱: خدمات متقابل اسلام و ایران ۱۵۴
- درس ۱۲: اُسوة نیکو ۱۵۹
- درس ۱۳: امام خمینی (ره) ۱۶۱

فصل ششم : ادبیات بومی ۱۶۶

درس ۱۴ : آزاد ۱۶۶

درس ۱۵ : آزاد ۱۶۶

فصل هفتم : ادبیات جهان ۱۷۲

درس ۱۶ : آدم آهنی و شایرک ۱۷۲

درس ۱۷ : ما می توانیم ۱۷۸

فهرست کتاب‌های متناسب ۱۸۱

فهرست منابع ۱۸۳

بسم الله الرحمن الرحيم

سخنی با دبیران

سپاس و ستایش خداوند پاک و مهربان را که به ما زمان و امان داد تا بتوانیم در پرتو انوار رحمانی، این کار را در جهت اهداف فرهنگی - تربیتی نظام آموزش و پرورش و با تأکید بر نقش تربیتی و هدایتی معلم و ارتقای خودباوری به پیش ببریم.

با عنایت به اصول حاکم بر جهت گیری‌ها و خط مشی‌های دفتر و توجه به هویت اسلامی - ایرانی و یادگیری پایدار و بهره‌گیری از همکاری و مشارکت، همراهی معلمان ارجمند دوره متوسطه اول، پشوانه‌ای بود تا این کار نو آیین با پیکره‌ای تازه و ساختاری سخته و سنجیده به سامان برسد. برای اولین بار گروه زبان و ادب فارسی، تألیف کتاب فارسی دوره متوسطه اول را بدین‌سان در گستره‌ای به بهنای ایران اسلامی عزیز آغاز نمود.

فارسی اول متوسطه (هفتم)، با ساختار جدید (که شامل مهارت‌های خواندن و مهارت‌های نوشتن است)، از دید پیوستاری و برنامه‌ریزی تألیف کتاب‌های فارسی، دنباله همان زنجیره‌ای است که از پایه اول ابتدایی پدیدار گشت و پس از پیمودن فراز و فرودها و کسب تجربه‌ها، اکنون این چنین، رخ نمایان کرده است.

بنیاد علمی و نظری مهارت‌های «خواندن» و «نوشتن» بر پایه مطالعات و پژوهش‌های زبان‌شناسی و هنجارهای زبان‌آموزی روشمند، استوار است. دیگر این که با استقلال یافتن «مهارت‌های نوشتن» مجال رویش دوباره درس انشا فراهم می‌شود و دربی آن فضای آفرینش و خلاقیت نیز در پهنه آموزش‌های مدرسی ما درخشان‌تر می‌گردد و به پرورش ذوق و بالندگی استعدادها و تقویت تخیل می‌انجامد. افزون بر این آموزش املا و انشا نیز به شیوه‌های علمی و جهت یافته صورت می‌گیرد.

کتاب راهنمای معلم، برای جهت دادن و همسو کردن ذهنیت دبیران ارجمند این درس با رویکردها و اهداف آموزشی - تربیتی، سامان یافته است. قصد ما در این کتاب فراهم کردن گنجینه‌ای از دانش نبوده است، بلکه خواسته‌ایم برای هر موضوع، دریچه‌ای به روی ذهن‌ها بگشاییم و تلنگری در روش‌ها ایجاد کنیم و باقی را به همت بلند شما همکاران عزیز بسپاریم. به همین روی، برخی درس‌ها را فراخ‌تر و برخی دیگر را به اشارت، مورد چند و چون قرار داده‌ایم؛ پس کتاب راهنمای معلم، آغاز راهی است که پویه‌ها و باریک اندیشی‌ها و تلاش‌های بیگیر آموزشی شما آن را به فرجام درست و

هنجارمند می‌رساند.

با این همه، درنگ در زمینه‌های زیر ضروری است:

۱- همهٔ عناصر محتوایی کتاب، بر پایهٔ اصول علم برنامه‌ریزی، به صورت یکپارچه و درهم تنیده سازماندهی شده است. از این رو، آموزش این کتاب باید تنها به یک دبیر واگذار شود و برنامه‌ریزان محترم آموزشی مدارس نیز در اجرا می‌بایست به این اصل پایبند باشند و از تفکیک ساعات و مواد درسی (فارسی، املا و انشا) و تقسیم آن میان چند دبیر، به ویژه دبیران غیرمتخصص جداً خودداری کنند.

۲- پوستگی مهارت خواندن و نوشتن با کتاب‌های فارسی دورهٔ ابتدایی ایجاب می‌کند که معلمان گرامی از موضوع‌ها و مباحث مطرح شده در دورهٔ پیشین کاملاً آگاه باشند.

۳- با توجه به این که رویکرد آموزشی کتاب، فعالیتی محور و مشارکتی است، توصیه می‌شود همکاران محترم با به کارگیری روش‌های پویا و جدید آموزشی مانند بحث گروهی، همیاری و قضاوت عملکرد و با ورود فعالانهٔ دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری، کلاس را سرزنده و با طراوت نگه دارند تا آموزش و یادگیری، پویا، پایا، مانا و ژرف‌تر صورت گیرد.

۴- در تألیف کتاب به ویژه در بخش دانش‌های زبانی و ادبی، اصل را بر «تدریج» و سیر تکوینی مرحله‌ای نهاده‌ایم؛ بنابراین از گسترش مباحث و شرح غیرضروری که به انباشت دانش و خستگی و فرسایش ذهنی دانش‌آموزان می‌انجامد، باید پرهیز کرد. علاوه بر این مباحث نگارشی، دستوری و ادبی در سال‌های بعد، فربه‌تر و کامل‌تر بیان خواهد شد. بنابراین در آموزش باید اندازه نگاه داشت و به ساختار کتاب پایبند بود که «این به ظاهر نقص، تدریج‌آوری است».

۵- بنیاد علمی و نظری کتاب فارسی «مهارت‌های خواندن و نوشتن» بر «راهنمای برنامه» مصوب و مدون استوار است. مطالعهٔ «راهنمای برنامهٔ درسی فارسی دورهٔ متوسطهٔ اول» به شما دبیران عزیز، در شناخت علمی‌تر و روشمند و عمیق‌تر ساختار و محتوای کتاب و اهداف آموزشی آن یاری خواهد رساند. نظرات سازنده و ارزندهٔ صاحبان فکر و فرهنگ و دبیران دلسوز و فرهیخته، راهگشا، راهنما و کمال بخش برنامهٔ درسی و کتاب فارسی خواهد بود.

سخن آخر را به چندبیت از قصیده ناصر خسرو قبادیانی (ره) وامی‌گذاریم :

هر که جانِ خفته را از خوابِ جهل، آوا کند	خویشتن را گرچه دون است، ای پسر، والا کند
هر کسی کشِ خار نادانی به دل، درخست نیش	گر بکوشد زود خار خویش را خرما کند
علم چون گرماست، نادانی چو سرما از قیاس	هر که از سرما گریزد، قصد زی گرما کند
جز بدی نارد درخت جهل، چیزی برگ و بار	برکش زود از دلت، زان پیش کو بالا کند
هر که جان بدگنش را سیرت نیکی دهد	زشت را نیکو کند، بل دیو را حورا کند
مایه هر نیکی و اصل نکویی، راستی است	راستی هر جا که باشد نیکوی پیدا کند
راستی کن تا به دل چون چشم سر، بینا شوی	راستی در دل، تو را چشمی دگر انشا کند
از غم فردا هم امروز، ای پسر، بی غم شود	هر که در امروز روز، اندیشه از فردا کند

گروه زبان و ادبیات فارسی

دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

